

Szoták Szilvia

Diaszpórákutató: az ausztriai magyar diaszpóra szociolingvisztikai vizsgálata¹

1. Bevezető

A 21. századi globalizáció és digitalizáció korában – amikor a gazdasági bizonytalanság növekvő mobilitást eredményezett, és migrációs folyamatokat gyorsított fel – szemmel láthatóan megváltozott a többnyelvűség munkaerőpiaci szerepe, megnövekedett a többnyelvűség-kutatás iránti kedv és igény, s ez a többnyelvűség-kutatás fejlődésének is lendületet adott. A többnyelvűséggel kapcsolatos alkalmazott nyelvészeti kutatások művelőinek így szembe kell néznie a változásokkal, a monodiszciplináris keretek korlátaival, s a módszereket egy új transzdiszciplináris keretben kell újragondolni. Ezt kísérli meg például a kritikai szociolingvisztika irányzata. Napjainkban szuperdiverzív társadalmat emlegetünk (Vertovec 2007), amelyet Blommaert (2013: 6) három kulcsszóval jellemez: mobilitás, komplexitás és kiszámíthatatlanság, s leginkább arra hívja fel a figyelmet, hogy a szuperdiverzitás pragmatikus hatása éppen az, hogy a társadalmakról szerzett eddigi tudásunk alapjait és feltételezéseinket megkérdőjelezzük. Pavlenko (2019) ugyanakkor arra világít rá, hogy a szuperdiverzitás nem más, mint egy újonnan felépített brand a szociolingvisztika új módon való műveléséhez.

Tanulmányomban nem vállalkozom a fentebb ismertetett diskurzus részletes bemutatására, de fontosnak tartom értelmezési keretként reflektálni rá az Ausztriában élő magyar diaszpóra körében végzett szociolingvisztikai vizsgálat feldolgozása kapcsán. Hasonlóan nem feladata írásomnak sem a *diaszpóra* terminus etimológiájának, sem használat történetének bemutatása; ezt számos kutató megtette már (pl. Bodó 2005, Ilyés 2005, Ilyés–Papp 2005; Keményfi 2005, Nádor 2014). Nem ismertetem, de mégis fontosnak tartom megemlíteni a Brubaker–Alexander vitát (Alexander 2017; Brubaker 2017), mert abban megjelennek a diaszpórákutató elmúlt húsz évének elméleti és módszertani dilemmái (vö. Gázsó 2016, 2017). Nem célja a tanulmánynak a Nyugat-Európában és a tengeren túl élő magyar diaszpórát kutató szakirodalom felsorakoztatása sem; mindössze az ausztriai diaszpóra nyelvi helyzetét elemző szociolingvisztikai terepmunkákra összpontosítok.

A tanulmány célja, hogy betekintést adjon a 2021-ben az ausztriai magyarság körében végzett online kérdőíves kutatás előzményeibe, s hogy kijelölje azokat a kereteket és módszereket, amelyek szükségesek az egyébként differenciált magyar diaszpóráközösség nyelvhasználati és nyelvmegőrzési motivációinak, valamint közösségkonstruáló, államhatáron átívelő mobilitási szokásainak és terveinek a megértéséhez.

¹ A tanulmány az alábbi angol nyelvű írás magyar nyelvű változata: Szoták Szilvia 2022. „Diaspora research – on the margins of sociolinguistic research among the Hungarian diaspora in Austria.” In: Ana Lehocski-Samardžić – Szoták Szilvia (eds.): *Possibilities of preserving the mother tongue on the edge of the Hungarian language area*. Glotta Language Institute, Osijek, 88–100. – A kutatás a budapesti Nemzetstratégiai Kutatóintézet (NSKI) „Mobilitás Közép- és Kelet-Európában 2021” című projektjeként – Az ausztriai magyar diaszpóra szociolingvisztikai elemzése című alprojektjeként – valósult meg, a tanulmány is e kutatási eredményeken alapul.

Szeretnék köszönetet mondani a kutatómunka támogatásáért Szász Jenőnek, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet (NSKI) elnökének, dr. Péti Mártonnak, az intézet elnökhelyettesének és Schwarz Gyöngyi osztályvezetőnek a szakmai ötletekért, valamint Káldos Jánosnak az informatikai támogatásért és a kérdőívek elemzéséért. Köszönet illeti Mentsik Szilviát, az Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesületének elnökét és Wéber Katalint, az ORF Burgenland riporterét. Az ő önzetlen segítségük nélkül a terepmunka nem valósulhatott volna meg.

Az ausztriai magyar diaszpórára nem mint homogén csoportra tekintek – még akkor sem, ha az anyaország számára nemzetpolitikai szempontból így kényelmes és támogatáspolitikai nézőpontból így praktikus –, hiszen az nagyon is heterogén: differenciálja a kivándorlás időszaka, a vallási vagy politikai hovatartozás, a gazdasági erő és a társadalmi rétegződés is a származási ország (amely lehet minden Magyarországgal szomszédos ország) és az eltérő szocializációs miliő mellett (vö. Brubaker 2005). Ezek a tényezők nagyon is befolyásolják a diaszpórák közösségek hálózatkonstrukcióit, túlélési esélyeit a származási ország nyelvének és kultúrájának megőrzése szempontjából.

2. Magyar diaszpóra Ausztriában

Az Osztrák Köztársaság az egyetlen ország, ahol autochton és allochton magyar népcsoport is él, de ez utóbbi sem egységes, hiszen az országban a kivándorlás történelmi és jelenlegi állapota alapján megtaláljuk a régi (jórészt a 19–20. században megjelent) és új (21. századi) diaszpórák közösségeket. Ez utóbbiak esetében a határok átjárhatósága és a szabad mozgás teszi folyamatossá és könnyűvé a csoport létszámának növekedését.

Az osztrák kisebbségpolitikát jellemezte, hogy a területén élő autochton kisebbségek jogait csepegtetve, 1976 és 1992 között ismerte el a kormány. Az autochtonként elfogadott magyar népcsoportok Burgenlandban, illetve Bécsben és környékén élnek. A burgenlandi magyarok jogállását az 1976-os népcsoporttörvény deklarálta, míg a Bécsben és környékén élő magyar népcsoportot csak 1992-ben ismerte el az osztrák kormány autochton kisebbségként. A kisebbségi jogok jellege területiális, így a többi tartományban élő magyarokat semmilyen ez előbbi csoportokhoz hasonló kisebbségi jog nem illeti meg, de igaz ez egy burgenlandi magyarra is, ha elköltözik a tartományból.

Az 1989 után érkező magyarok eleinte a határközeli tartományokban és Bécsben telepedtek le, majd a későbbiekben az ország teljes területén. Sorra alakultak az új civil szervezetek, vagy újultak meg a régié, s az új vezetők újabb igényeket fogalmaztak meg az anyaország felé, de így történt ez a magyar kormány részéről is, amikor fiatalokat célzó, hazaköltözést serkentő intézkedést hozott (például a 2016-os „Gyere haza, fiatal!” programmal).

A magyar diaszpóra létszáma szorosan összefügg a korábban a történelmi Magyarországon és a ma Magyarországgal szomszédos országokban élő magyar népcsoportokéval. Az ausztriai diaszpórában élő magyar csoportok létszámát nem tudjuk pontosan meghatározni (noha támaszkodhatunk a KSH, az Eurostat vagy a befogadó országok adatbázisaira), mert a Romániából, Szlovákiából, Szerbiából stb. érkező magyarokat a *Statistic Austria* román, szlovák vagy szerb állampolgárként tartja nyilván (Szoták 2015). A hivatal 2020-as közlése szerint 23 432 Magyarországon született személy élt Ausztriában. A diaszpóra teljes létszámát általában a világban 2,5 millióra becsülik, az Ausztriában élő magyarokét 90 000 főre (NPÁT 2016: 31), bár számuk ennél jóval magasabb.

A diaszpóracsoport(ok) anyanyelve veszélyeztetett helyzetben van; általában a családi színtéren szorul vissza (legfeljebb használhatják még a civil szervezetek összejövetelein, a cserkészfoglalkozásokon, havi egy alkalommal magyar misén / istentiszteleten, heti 1–2 órában a hétvégi iskolákban), így használata erősen korlátozott. A nyugati diaszpóra esetében (is) éppen ezért fontos annak a folyamatnak, azoknak a motiváló tényezőknek a megismerése, amelyek meghatározzák a közösség anyanyelvéhez és a többségi nyelvhez való viszonyát. Egyetértünk azzal, hogy bármely közösség nyelvi viselkedése csak az őt érintő szociokulturális környezet ismeretében értelmezhető (Haugen 1972), így megpróbáltuk megvizsgálni a magyar diaszpóra gazdasági-társadalmi-demográfiai összetételét a rendelkezésre álló információk tükrében.

3. Diaszpórapolitika mint a nemzetpolitika része

A népvándorlás kezdetektől fogva jellemezte az emberiséget; nem új jelenség a magyarok migrációja sem, ugyanakkor minden időszakban más és más tényezők befolyásolták az egyének vagy csoportok mozgását. Feltételezésünk szerint a magyarok anyaországi migrációjának mozgatórugója napjainkban a gazdasági jobblét utáni vágy, a szerteágazóbb karrier- és a továbbtanulási lehetőségek és egyéb politikai okok, s ezt a terepmunka eredményei is alátámasztották. A kommunizmus alatt regnáló magyar kormány negatívan viszonyult a diaszpórához. Napjainkban ez megváltozott, azonban a diaszpóracsoportokra mindenképpen több aspektusból is érdemes tekinteni:

- 1) az anyaország konstrukciója szempontjából: hogyan viszonyul egy ország az abból elvándorló emberekhez, diaszpóracsoportokhoz, hogyan, mi módon vonja be azokat az anyaország életébe;
- 2) az egyének konstrukciói alapján: hogyan tekint az egyén magára, milyen identitás-, illetve tér-idő konstrukciói vannak (Feischmidt 1997).

3.1. Irányvonalak a nemzetpolitikában

A magyar nemzetpolitika a rendszerváltást követően erősen Kárpát-medence központú volt – ez a környező országokban élő magyarok közelségének, a könnyebb elérhetőségnek volt köszönhető –, s a diaszpóráról való tudatos gondolkodás csak 2010 után jelent meg a nemzetpolitikában. Közel egy évtizedre volt szükség annak kiforrásához, hogy a magyar állam meg akarja ismerni a diaszpórában működő szervezeteket és intézményeket, s ennek megfelelően kialakítsa és szükség szerint átgondolja támogatáspolitikai és nemzetpolitikai alapelveit. Az állam és a diaszpóra kapcsolata tehát folyamatos mozgásban van, s abban tetten érhetőek stratégiai irányváltások is. A diaszpórapolitikákra vonatkozó tipológiai besorolás (Gamlen 2006, id. Gázsó 2016, 2020) alapján 2010-hez képest a **kapacitásbővítő** kisebbségpolitikának köszönhetően bővült és fejlődött a diaszpóra intézményrendszere, javult a koordinációja, megváltozott a támogatáspolitikai iránya (vö. Gázsó 2020).

Erre két okból is szükség volt:

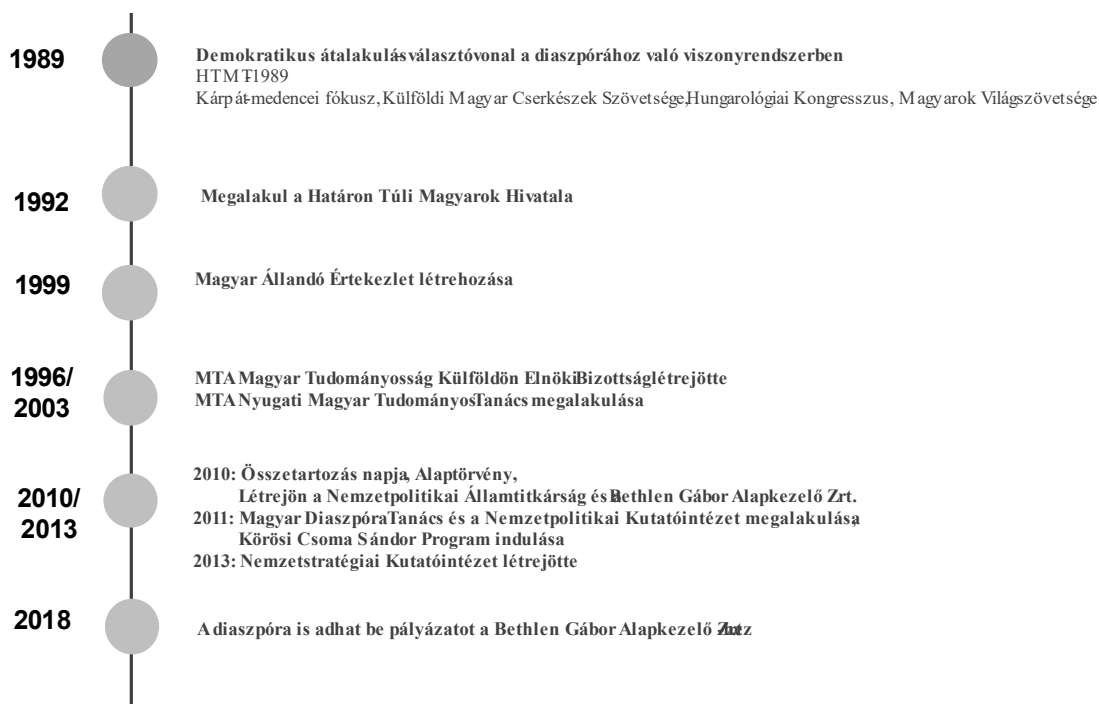
- 1) Elsőként azért, mert míg korábban a diaszpóralét fenntartásában, a diaszpóracsoportok összetartásában a vallás és az ideológia játszott összekovácsoló szerepet (az 56-os menekültek távozásának politikai oka volt), addig napjainkban a gazdasági jólétet kereső migráns csoportok körében egyre nagyobb jelentősége van a származási nyelv megtanulásának (óriási hiányt pótolna egy KER szerinti innovatív, ingyenesen elérhető e-tananyag), a kultúra és történelem megismertetésének az új generációval; azaz a származási ország kultúrájának ápolásán, továbbadásán van a hangsúly.
- 2) Másodsorban bekövetkezett egy attitűdváltás az anyaországban: a magyar kormány a szocialista érában és azt követően még a 20. század végéig úgy tekintett „külföldre szakadt hazánkfiaira” (főképp az 56-os menekültekre), mint jólétben élő, jómódú emberekre. A nyugat a szabadsággal és a jóléttel volt egyenlő, s az ott élőknek e gondolatmenet szerint nincs és nem is lehetett szükségük az anyaország támogatására.

A **jogkiterjesztő** nemzetpolitika eredményeképpen Magyarország kiterjesztette az állampolgársági jogokat a diaszpórára is (2010-ben fogadták el az állampolgársági törvényt, amely kimondta az egyszerűsített honosítási eljárás lehetőségét),² s a kormány elképzelése szerint az eljárás megteremtette a nemzet közjogi egységét. (A gyakorlatban ez nem volt ennyire egyértelmű, mert számos országban nem engedélyezett a kettős állampolgárság.) 2010

² A nemzetpolitika intézményrendszere. Kiemelt nemzetpolitikai programok.

<https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/02/Nemzetpolitikai-programok.pdf>

után a diaszpóra gyakrabban jelent meg a kormányzati kommunikációban. Az Alaptörvény (2011/43) deklarálta a magyar nemzet összetartozását és Magyarország felelősségét is az ország határain kívül élő magyar népcsoportok vonatkozásában. Létrejött 2010-ben, és azóta folyamatosan bővült a nemzetpolitika intézményrendszere: miniszterelnök-helyettes felügyeli a Nemzetpolitikai Államtitkárságot, amelyben a Kárpát-medence minden magyarlakta régiójának és a nyugati diaszpórának is van kapcsolattartója.

1. ábra: A diaszpórapolitikában és tudománypolitikában érintett főbb intézmények, szervezetek

2010 novemberében újra összehívták a Magyar Állandó Értekezletet (MÁÉRT), amely a Kárpát-medencei politikai pártok és a magyar kormány egyeztető fóruma, s amelyre már meghívást kaptak a diaszpórában tevékenykedő magyar ernyőszervezetek vezetői is kontinensenként. Ahol nem volt ernyőszervezet, ott a Nemzetpolitikai Államtitkárság (a továbbiakban: NPÁT) szorgalmazta a létrejöttét. Az ülés zárónyilatkozatában fogalmazták meg a jelenlévők azt a kérést, hogy szükséges egy, a nyugati magyar országos szövetségekkel közös cselekvési terv kidolgozása a nyugati magyarság érdekében. Ennek eredményeképpen 2011-ben a MÁÉRT részeként létrejött a nyugati képviselőkkel álló Magyar Diaszpóra Tanács, s 2016-ban megszületett *A Magyar Diaszpórapolitika. Stratégiai Irányok* című dokumentum (amelyet a Nemzetpolitikai Államtitkársághoz tartozó Nemzetpolitikai Kutatóintézet jegyez), s ez a dokumentum négy fő fejlesztési irányt határozott meg: (1) oktatásfejlesztés; (2) a Magyar Emigrációs és Diaszpóra Központ létrehozása; (3) a gazdasági kapcsolatok erősítése; (4) a diaszpóra diplomáciai eszközeinek használata. Ugyanakkor az ezt követő évekre is jellemző, hogy diaszpórapolitikai programok öletszerűen, véletlenszerűen indultak el, vélhetően szóbeli (emiatt dokumentálatlan) interakciók eredményeként (Kovács 2018: 151).

4. A kutatás célja, előzményei

Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetének koordinálásában 2000 őszen kutattam először Ausztriában, amikor a beépülő megfigyelés módszertanát alkalmazva a burgenlandi Felsőpulyán végeztem terepmunkát (Szoták 2003). A *Lokális identitás és interetnikus kapcsolatok elemzése Kárpát-medencei magyar településeken* című stratégiai programban kutatótársaimmal összesen 15 választott településen vizsgáltuk a népcsoportok interetnikus kapcsolatrendszerét és az ott élő magyar közösségek lokális identitástudatát (Bakó 2003: 9). Ezt követően ismerkedtem meg 2003-ban ösztöndíjasként a bécsi magyar népcsoporttal, a Központi Szövetség elnökével, a Bécsben folyó magyaroktatás gyakorlatával és intézményrendszerével. Ezután 2010-ben foglalkoztam újra a Nyugat-Európában és a tengeren túl élő magyar diaszpórával (Szoták 2011), amikor a Nemzetpolitikai Államtitkárság (NPÁT) főtanácsadójaként a nyugati diaszpóracsoportokkal való kapcsolattartás volt a feladatom.

Miként korábban utaltam rá, 2010-től kezdődően következett be egyfajta szemléletváltás a magyar nemzetpolitikában: az addig leginkább Kárpát-medence központú magyar nemzetpolitikai gondolkodás már nyitottan fordult a szerte a világban élő magyar diaszpóracsoportok felé. Ezt igazolta a demográfiai helyzet, ugyanis a Kárpát-medencében élő autochton és a nyugaton élő allochton magyar népcsoportok száma közel azonos volt 2010-ben: akkoriban 2,5–2,5 millió (azóta a diaszpóra létszáma növekedett).

2017-ben volt alkalmam bekapcsolódni a Nemzetstratégiai Kutatóintézet projektjeibe,³ s az intézetben induló diaszpórakutatás egyik projektjeként valósulhatott meg az *Ausztriában élő magyar diaszpóra szociolingvisztikai vizsgálata* című kutatás, amelyre 2021 nyarán került sor.

Annak ellenére, hogy az elmúlt években egyre több szociolingvisztikai tanulmány tárgya volt a diaszpóra tanulmányozása (pl. Albury–Schluter 2021; Karimzad–Catedral 2021; Lexander–Androustopoulos 2021, Tseng–Hinrichs 2021), az ausztriai magyar diaszpóra körében csupán néhány szociolingvisztikai tanulmány született (Csiszár 2007; Berényi-Kiss 2012; ELDIA 2016;⁴ Szépfalusi 1980, Szépfalusi et al 2012; Szoták 2017; Zelliger 2012).

A kutatás elsődleges indítéka a kutatói kíváncsiság volt, a nyelvcsere utolsó fázisát megélő burgenlandi magyarság körében végzett terepmunkák után a hasonlóan Magyarország közelében élő, de dinamikusan változó magyar allochton népcsoport diaszpórizációs folyamatának a megismerése. További célja volt a kutatásnak az ausztriai magyar diaszpóráról meglévő tudásanyag bővítése, a csoport nyelvi attitűdjének megismerése, a nyelvátadás motivációjának és gyakorlatának dokumentációja a többnyelvűség kontextusában. Reméltük, hogy válaszokat kapunk a csoport identitáskonstrukcióira, hogy hogyan élik meg kulturális másságukat, és hogyan húzzák meg etnikai határaikat, s hogyan hat rájuk az idegen társadalmi környezet, illetve milyen kapcsolatokat ápolnak, s milyen intézményrendszert alakítottak ki és tartanak fenn a fenti célok érdekében. Elképzelésünk szerint e kutatási tapasztalat alapja lehet a magyar diaszpórizációs folyamat mélyebb megismerésének.

³ Az EFOP-3.10.1-17-2017-00002 sz. „Tematikus együttműködés erősítése a köznevelés és felsőoktatás terén a Kárpát-medence szomszédos országaival” és az EFOP-1.12.1-17-2017-00003 „Makroregionális kutatások a Kárpát-medencében a közösségfejlesztés és társadalmi felelősségvállalás megerősítése érdekében” című projektekbe.

⁴ <http://www.eldia-project.org/index.php/hu/a-projektrol>

5. A terepmunka bemutatása

5.1. A terepmunka előkészítési szakasza

A terepmunkát hosszas előkészítési szakasz előzte meg; alaposan át kellett gondolni, hogy melyek a legalkalmasabb módszerek a tervezett szociolingvisztikai kutatás megvalósításához. Támaszkodhattam (1) a korábbi terepmunkáim során összegyűjtött tapasztalataimra, amikor is az antropológiai terepmunkák során kialakított, de a szociolingvisztikában is alkalmazott beépülő megfigyelés módszerével éltem, s az így generálódott adatok szintézise nagyon hasznosnak bizonyult a terepmunka előkészítésében és menedzselésében is; támaszkodhattam továbbá (2) helyismeretemre, (3) a szakirodalmi ismereteim rendszerezett következtetéseire, valamint (4) a civil szervezetek vezetőivel kialakított kapcsolatihálómra és (5) a civil szervezetek vezetőivel készített interjúk anyagára.

A kutatás célja az volt, hogy minél több adatközlőt meg tudjunk szólítani, s minél több és pontosabb adatot kapjunk a nyelvhasználati szokásaikról, a nyelvvel kapcsolatos attitűdjeikről, a mobilitási terveikről vagy a kutatás kulcsrésztvevőinek gazdasági státuszáról. E célok és perspektívák megvalósítása érdekében – a pandémiás időszak kiszámíthatatlanságát is figyelembe véve – praktikusán az online kérdőíves módszerre esett a választás.

Napjainkban egyre nagyobb szerepet kap az egyén védelme, így a kutatás során különös hangsúlyt fektettünk olyan etikai elvekre, mint az önkéntesség, a titoktartás, az alany névtelenségének biztosítása vagy az alanyok felzaklatásának elkerülése.

5.2. A kérdőív bemutatása

A kérdőívek lekérdezése online felületen, a Facebook közösségi oldalán zajlott 2021 júniusában a helyi civil szervezetek aktív támogatásával. A 123 kérdésből álló kérdőívet magyarul és németül is előkészítettük, így az alanyok eldönthették, hogy mely nyelven könnyebb számukra a kérdések megválaszolása.

A kutatás célja elsősorban az ausztriai magyar diaszpóra szociolingvisztikai vizsgálata volt, ezen belül érintettük a szociológia, az oktatás, a gazdasági helyzet, a társadalmi státusz és a mobilitás témakörét is, kiterve a diaszpóra nyelvi attitűdjére, a csoport oktatási igényeire és gazdasági erejére. A kérdések a következő témákat érintették:

- Nyelvválasztás lehetősége
- Anonimitás
- Szociológiai adatok
- Öt generációt érintő nyelvhasználati kérdések
- Oktatás és nyelv összefüggései
- Nyelv és attitűd
- Szabadidő és nyelvhasználat összefüggései
- Nyelv és gazdaság összefüggései: pandémia, kerület
- Közösségi médiával kapcsolatos kérdések
- Névviseléssel kapcsolatos kérdések
- Civil élet, közösségi és egyéni nyelvhasználat/nyelvi szintér / érdekképviselő
- Kapcsolat az anyaországgal – visszatérés?
- Nyelvhasználati konfliktusok a nyelvi szintereken

Célkitűzésünk, hogy a kérdőívet 1 000 fő töltsse ki, megvalósult; összesen 1418 fő töltsötte ki magyarul (100 volt érvénytelen), 36 fő németül (4 volt érvénytelen) – többségükben nők. A magyarul válaszolók 92,9%-a, a németül válaszolók 86,2%-a él életvitelszerűen Ausztriában. Többségük Magyarországon született (86,7%), de a Magyarországgal szomszédos országokból

(Horvátország 0,1%; Szlovákia 2%; Szerbia 3%; Ukrajna 0,1%; Románia 5,8%, egyéb 1,4%) is érkeztek nemzetársak.

Az országba költözés okaként a jobb megélhetést, a karrierlehetőségeket, a politikai változást és az oktatást jelölték meg. Az emigránsok zömmel 1998 után érkeztek Ausztriába. A kitöltők többsége (N=34,9%) Bécsben él.

A nyelvtudás tekintetében megállapíthatjuk, hogy a többség (62,2%) nagyon jól beszél németül (N=1 171). Az adatközlők 8%-a anyanyelvi szintűnek értékelte nyelvtudását, 14% válaszolta azt, hogy tökéletesen beszéli a német nyelvet, míg 39,9% nyilatkozott úgy, hogy nagyon jól beszél németül, de akcentussal. Az adatközlők többi része alig pár szót tud (1,8%), nehézségekkel tudja megértetni magát (8,7%), illetve nem beszél nagyon jól, de az esetek többségében meg tudja magát értetni (27,2%).

A gazdasági státusz tekintetében megállapítható, hogy a válaszadók nagyobb része jól kvalifikált, többségük havi nettó jövedelme 2–5000 EUR között van, s ezen a pandémia sem változtatott (N=43,6%).

Az alanyok (N=930) 42,5%-a rendelkezik magyarországi ingatlannal, de 76%-a nem tervezi, hogy visszaköltözik Magyarországra. A megkérdezettek csupán 9%-a szeretne 5 éven belül hazaköltözni, s 19,4%-a majd nyugdíjasként.

6. Összegzés

A tanulmány a 2021-ben elvégzett terepmunka első magyar nyelvű rövid közleménye, amelyben a kutatás, az alkalmazott módszerek és az online kérdőív rövid ismertetésére került sor az Ausztriában élő magyar diaszpóra bemutatásával és a főbb nemzetpolitikai irányvonalak megemlékezésével.

A magyar diaszpórára úgy kellene tekintenünk napjaink globalizált világában, mint akik fontos szerepet játszhatnak az államok külpolitikájában és a bilaterális kapcsolatokban. A diaszpórában élő üzletemberek, tudósok vagy művészek stb. a transznacionális térben tevékenykedve alakíthatják az államok közötti politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatokat, ezért Magyarországnak tudnia kell mozgósítani a diaszpóracsoportokat. Ez olyan hosszútávú stratégiai feladat, amelynek legjobb eszköze a magyar nyelvhez és a magyar kultúrához való kötődés kialakítása. Ezért lenne fontos a folyamatos és hatékony magyaroktatás megszervezése és a magyar kulturális élmények folyamatos biztosítása a frissen kiköltözött csoportok körében is.

Irodalom

- Albury, Nathan John – Anne Ambler Schluter 2021. Introduction: Reimagining language and belonging in the diaspora. *Lingua* 263 (4): <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0024384121001297>
- Alexander, Claire 2017. Beyond the „The ‘Diaspora’ Diaspora”: A Response to Rogers Brubaker. *Ethnic and Racial Studies* 40 (9): 1544–1555.
- Bakó Boglárka (szerk.) 2003. *Lokális világok. Együttélés a Kárpát-medencében*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- Berényi-Kiss Hajnalka 2012. *From law to language use practices. A case study on Hungarian-speakers in Austria*. University of Vienna, Vienna.
- Blommaert, Jan 2013. *Chronicles of complexity: Ethnography, superdiversity and linguistic land-scapes*. Tilburg Papers in Culture Studies 29. Tilburg University, Tilburg.
- Bodó Barna 2005. Szórványnarratívák. In: Ilyés Zoltán – Papp Richárd (szerk.): *Tanulmányok a szórványról*. Gondolat–MTAKI, Budapest.

- Brubaker, Rogers 2017. Revisiting „The ‘Diaspora’ Diaspora”. *Ethnic and Racial Studies* 40 (9). 1556–1561.
- Csiszár Rita 2009. Magyar nyelv és magyar közösségek Ausztriában. A nyelvcseré és nyelvmegőrzés vizsgálata a bécsi migráns és az alsóóri őshonos kisebbségek körében. PhD-értekezés. PTE, Pécs.
- Feischmidt Margit 1997. Multikulturalizmus: kultúra, identitás és politika új diskurzusa. In: Feischmidt Margit (szerk.): *Multikulturalizmus*. Osiris Kiadó, Budapest. 7–29.
- Gamlén, Alan 2006. *Diaspora Engagement Policies: What Are They, and What Kinds of States Use Them?* Centre on Migration, Policy and Society, Working Paper No.32. University of Oxford, Oxford.
- Gazsó Dániel 2020. Otthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyaországa. PhD-értekezés. PPKE, Budapest.
- Gazsó Dániel 2017. Vitarecenzió–Brubaker diaszpórakonceptiójának kritikája. *Kisebbségi Szemle* 4: 115–126.
- Gazsó Dániel 2016. A magyar diaszpóra fejlődéstörténete. *Kisebbségi Szemle* (1): 9–35.
- Haugen, Einar 1972. *The Ecology of Language*. Stanford University Press, Stanford.
- Ilyés Zoltán 2005. Identitás, kultúrtáj, örökségmenedzsment. Szempontok Gyimes kistérségi erőforrásainak értékeléséhez. In: Bakó Boglárka – Szoták Szilvia (szerk.): *Magyarlakta kistérségek és kisebbségi identitások a Kárpát-medencében*. Gondolat–MTAKI, Budapest. 45–66.
- Ilyés Zoltán – Papp Richárd szerk. 2005. *Tanulmányok a szórványról*. MTAKI-Gondolat Kiadó, Budapest.
- Karimzad, Farzad – Lydia Catedral 2021. *Chronotopes and Migration: Language, Social Imagination, and Behavior*. Routledge, New York.
- Keményfi Róbert 2005. A többrétegű szórvány kifejezés a kisebbségkutatásban. In: Ilyés Zoltán–Papp Richárd (szerk.): *Tanulmányok a szórványról*. Gondolat – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest. 78–90.
- Kovács Eszter 2018. Magyar diaszpórapolitika 1990 után az állam és a diaszpóra perspektívájából. Doktori értekezés. PPKE, Budapest.
- Lexander, Kristin Vold – Jannis Androutopoulos. 2021. Working with mediagrams: A methodology for collaborative research on mediational repertoires in multilingual families. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 42 (1): 1–18.
- Magyar Diaszpórapolitika. Stratégiai Irányok. 2016. Miniszterelnökség, Nemzetpolitikai Államtitkárság, Budapest.
- Nádor Orsolya 2014. A diaszpóráról – nyelvpolitikai megközelítésben. *THL2* 51/2: 5–17.
- Pavlenko, Aneta 2019. Superdiversity and why it isn’t: Reflections on terminological innovation and academic branding. In: Barbara Schmenk – Stephan Breidbach – Lutz Küster (eds.): *Slogonization in Language Education Discourse*. Multilingual Matters, Bristol. 142–169.
- Szépfolusi István 1980. *Lássátok, halljátok egymást!* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern.
- Szépfolusi István – Vörös Ottó – Beregszászi Anikó – Kontra Miklós 2012. *A magyar nyelv Ausztriában és Szlovéniában*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Szilvia Szoták 2017. Magyar nyelv és magyar népcsoport Burgenlandban. Nyelvi tájképek vizsgálata a többnyelvűség kontextusában. PhD-értekezés. PTE, Pécs.
- Szoták Szilvia 2015. Nyelvi ideológiák és etnicitás az osztrák censusokban. *Regio* 23 (3): 1–20.
- Szoták Szilvia 2011. Gondolatok a nyugati diaszpóra oktatásáról. In: Kozmács István – Vancó Ildikó (szerk.): *A csitári hegyek alatt...* (Nyelvészeti írások Sándor Anna tiszteletére). Arany A. László Polgári Társulás, Nyitra. 223–231.
- Szoták Szilvia 2003. A burgenlandi Felsőpulya (Oberpullendorf). In: Bakó Boglárka (szerk.): *Lokális világok. Együttélés a Kárpát-medencében*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 259–283.
<https://mek.oszk.hu/19200/19264/19264.pdf>
- Tseng, Amelia – Lars Hinrichs (eds.): 2021. Mobility, polylingualism, and change: Toward an updated sociolinguistics of diaspora. [Special issue.] *Journal of Sociolinguistics* 25 (5): 649–761.
- Vertovec, Steven 2007. Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies* 30: 1024–1054.
- Zelliger Erzsébet 2012. A magyar nyelv használata a felső-ausztriai magyar diaszpóra körében. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
https://books.google.hu/books/about/A_magyar_nyelv_haszn%C3%A1lata_a_fels%C5%91_ausz.html?id=qzKE0kz6WGkC&hl=en&output=html_text&redir_esc=y [Letöltés: 2012. 06. 01.]

Szoták, Szilvia

**Diaspora research: on the margins of sociolinguistic research
among the Hungarian diaspora in Austria**

The main purpose of the study is to provide insight into the background of the online survey of Hungarians in Austria in 2021, and to provide a framework and methods necessary to understand the language use and language preservation motivations, community-constructing cross-border mobility patterns and plans of the otherwise differentiated Hungarian diaspora community. To obtain the results, I conducted an online questionnaire survey and interviews with NGO leaders. I do not consider the Hungarian diaspora in Austria as a homogeneous group; it is very heterogeneous, differentiated by the period of emigration, religious and political affiliations, economic power and social stratification, in addition to the country of origin (which can be any country neighbouring Hungary) and the different social milieus. The questionnaire was completed by 1418 people in Hungarian and 36 in German – the majority of them being women. The study focused on language use patterns across five generations, the relationship between education and language, leisure and language use, and language attitudes. The originality of this research experience lies in that it can provide basis for a deeper understanding of the Hungarian diasporisation process and of the habits of language use in the diaspora.